

גלמפ: האנטי-שמיות חוזרת

המערכה למען יהדות ברית-המועצות, שאיחרה את המימסד היהודי העולמי בשנים עברו, איבדה השנה את תוכנה. בעיקבות הגלאסנוסט והתפוררות הקומוניזם, נפתחו שערי ברית-המועצות כמעט לרווחה. בהונגריה, בגרמניה המיוחלת ובמקומות אחרים יכלו הקהילות היהודיות הקטנות להרים את ראשן.

במקום כל הנושאים האלה בא נושא הקשור בשם, המעורר חלחלה עד היום, ושייעור חלחלה גם בעוד מאות בשנים: אושוויץ.

כמעט לא ייאמן כי יכולה להתלקח מחלוקת סביב האתר הזה, סמל הרישעות האנושית. אך זה קרה. הכנסיה הקימה מינור (כרמל) לניזירות בגבול המחנה. הרב עזר התנגדות יהודית. נחתם הסכם להעברת המינור. הכנסיה הפולנית התייחסה להסכם והפרה אותו. קבוצה קיצונית של יהודים הפגינה במקום. התפתחה תיגרה ביניהם ובין עוברי-אורח פולנים, שראו בהתקפה על הניזירות ועל הכנסיה הקתולית התקפה על כל הקדוש להם.

לפתע פרצו החוצה כל השינאות הישנות: בין יהודים וקא"ת, בין יהודים ופולנים.

בשיא המשבר השמיע החשמן הראשי של פולין, יוזף גלמפ, הצהרה שנרף ממנה ריח אנטי-שמי חריף. היהודים שולטים בכלי-התיקשורת, והם מנצלים שליטה זו להתקפה על העם הפולני, קבע גלמפ, במילים שנשמעו כאילו נלקחו מתקופה אחרת, לפני שאושוויץ הפכה תמרור בהיסטוריה האנושית.

בסוף תשמ"ט התערב האפיפיור הפולני וציווה להעביר את המינור. אבל הפרשה הוכיחה שהאנטי-שמיות חיה וקיימת, והיא יכולה להתפרץ גם במקום שאין בו יהודים. מחלה כרונית זו של התרבות המערבית לא מתה.

א. גלמפ

רפואה

במרכז החיים הרפואיים עמדו השנה מיבצעיה הראווה הגדולים, שבהם התחרו בתי-החולים זה בזה, תוך ריתוק התיקשורת.

סוף-השנה עמד בסימן מאבקה של שרה ברקוביץ, שצוות-רופאים, בהנהלת זכי שפירא, השתיל בגופה כבר בעודה נאבקת על חייה, אחרי ניתוח שבו הוחלף כבד מושתל אחד בשני, התלקח מאחורי-הקלעים ויכוח עקרוני על עצם עריכתם של ניתוחים כאלה בארץ, כשניתן לבצעם במחיר זול יותר בחוץ-לארץ, שם יש להם סיכויים טובים יותר להצלחה. הוצאת המשאבים על ניתוחי-הראווה צימצמה עוד יותר את הכספים שעמדו לרשות הרפואה, שקוצצו עוד יותר.

בראשית השנה פשטה בארץ בהלת הפוליו, והסתבר שהמחלה האימתנית לא הורכבה עדיין סופית. היו גם אזהרות מפני התפרצות של דלקת-קרום-המוח.

כמה רופאים ישראליים, בעלי-מצפון ער במיוחד, הקדישו את מאמציהם למתרחש בשטחים הכבושים, נוסף על עבודתם הקבועה בישראל. רופאים אלה יצאו מדי שבוע לבקר בבת-י החולים הרלים בגדה וברצועה, ריווחו על התעלוליות, הגישו עזרה רפואית במחנות נידחים, פיקחו על הנעשה ועוררו את דעת-הקהל למען העיקרון הרפואי ההומאני: שאין מבחינים בין ידיד ואויב בעת הטיפול בפצועים.

מייסרת הגוף הזה — עמותת רופאים ישראלים-פלסטיים נ"ם לזכויות-האדם — היתה רוחמה מרטון, רופאה יפסי-כיאטרית, שלא ידעה ליאות. היא וחבריה מחו כאשר נעצר אמבולנס בעזה ולא ניתן לו להגיש עזרה לפצוע פלסטיני, שמת כתוצאה מכך מאובדן-דם. היא וחבריה מחו על מיקרה אחר, שבו נורה ונהרג נהג-אמבולנס, ועל עשרות מיקרים מוזעזעים אחרים.

על רקע מתאה זו הידרדה עוד יותר השתיקה הרועמת של הרפואה הישראלית הממוסדת, בראשות הדוקטור רם ישי, שאף יצא להגנת שילטונות-הכיבוש. לעומת זאת הצטיינו רופאים ישראליים כאשר חשו לעזרת נפגעי רעשי-האדמה בארמניה.

זרמון: גיוס לעזרה

רחל אבנר, תעלים חזק

ספרות

תקופה של מיתון, של שפל במכירות ומיעוט שערויות ספרותיות היא, לעיתים קרובות, זמנה של השירה. וכך בעוד מבקריות וקוננים על ירידתה או אף "בגידתה" של השירה הנכתבת בישראל, הגיעה דווקא בשנה זו לידי הבשלה רגישות פיוטית חדשה המאפיינת, לטוב או לרע, את שנות ה'80.

קשה לבחור מתוך שפע המסוררים, שכללו השנה ותיקים עם צעירים שכבר קנו להם מקום וצעירי-צעירים, שאך זה הופיעו בקריית-ספר. מפניחם שדה, אריה סיוון, אהרון שבתאי, יצחק לאור, מרדכי גלדמן, חזי לסקלי, לאה אילון, ישראל אליזר, רוני סומך ועוזי בהר — ועד לאילן בושם, ניצה קן, צביקה שטרנפלד (שירי האינתיפאדה), לאה קדר, עזרד פלד, מרדכי גלילי ואיתן קלינסקי. שירה כרמה ובאיכות כזאת כבר מזמן לא נתפרסמה בישראל. העובדה שכל זה קרה מבלי שמבקר כלשהו ישים ליבו לכך אף היא טיפוסית, וביותר ממונן אחר.

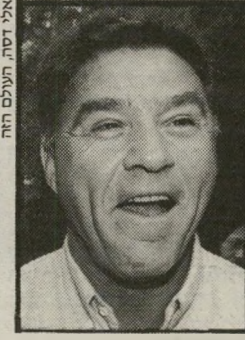
מעבר לרמתם המוסרית והאינטלקטואלית של מבקרי העיתונות ורגישותם הנפשית, ראוי להצביע על משבר-האמון והסובלנות ההרדית בין עיתונות ישראלית, ההופכת ליותר ויותר מקומונית, לבין השירה — משבר שראשיתו עוד בע שור הקודם. מה שהחזיק מעמד, ובצורה מופלאה כל-כך, במ שך עשרות שנים, הולך בשנים אלה ופוחת ואובד, ולא רק באשמת צד זה או אחר. מכל המיבחר ניתן לציין במיוחד את מרדכי גלילי ואת סיפרו שני קולואים. ובסמוך מאוד אליו את לאה קדר ואת סיפרה שירי מים רבים.

למי שהתאכזב מלדעת אשה של עמוס עוז, נותרה רק הפרווה של מתחילים ומבשילים, שכמה מהם עוד יפתיעו קרוב לוודאי בעתיד-הלא-רחוק. ביניהם: קובץ סיפוריו הראשון של יצחק בריינסף, סיפורת: את זה, יחזקאל קובץ סיפוריה הראשון של אורלי קסטל-בלום, סביבה עוינת. סיפרו המעורב-הפוליטי של עומר ברטוב, בנו של הסופר הוותיק, ורבי-המכר של בתיה גור, מוות בחוג לספרות. שגיבורו, רבי-פקד בכאל אוהיון, מוכיח ביותר-ממקצת את המפקח ראלגליש בספריה של פ.ד. גיימס. אבל זכות-הכוכבה שמורה, בכל זאת, למי שמצטייר כמעט כוותיק, יואל הרפמן, שבספרו ברוהוט נטל על עצמו סיכונים של רבי-אמן הרפתקני ועתי-ריסיון. ואסור שלא להזכיר את וטרמן של

רושדי: חיים בגיהנום

כפושדו: רוח נקי

אילן דסה, תעלים חזק

חיי-הכלכלה של תשמ"ט בישראל נראו כמו שרשרת בל-תיפוסקת של משברים ומפלות. האבטלה הגיעה לשיאים שלא היו כמותם. מיפעלי חברת-העובדים קרסו בזה אחר זה, וכך גם מיפעלים פרטיים רבים. הקיבוצים היו במשבר עמוק. חברי-מושבים התאבדו מפני שלא ראו פיתרון למצוקתם. כאילו לא רי בכך, התפרסמו ברציפות ידיעות מרגיזות על מנכ"לים למיניהם, ששדרו את המיפעלים שהם מופקדים עליהם, משכו משכורות אגדתיות ותנאי-פרשה מופלגים, בעודם מנצחים על פשיטת-ידגל גלויות או מסויות.

המצוקה הכלכלית של מיפעלי-ההסתדרות הכריחה את שיעמון פרס לקבל על עצמו את תיקי-האוצר, בניגוד לרצונו. הוא התמסר לתפקיד כמרץ האופייני לו. אבל גם חתירתו הכלתי-רגלית לצמיחה כלכלית לא נשאה במהלך תשמ"ט פרי, למרות ניסיונו למכור את רכוש המדינה (הפרטה) לכל מאן דרוא, וחיווינו אחרי מיליונרים זרים כמו ג'ק ליברמן ורוברט מקסוול.

אך ניתן לעשות עסקים גם במציאות זו. זאת הוכיח יום ישראלי טיפוסי, אלי ספושדו. בשעתו השיג ממנחם בגין, באמצעות ידידים וקשרים, את ההיתר להקים מלון-ענק בטא"בה, למרות שהיה ברור כי חבל זה יוחזר בסופו של דבר למצריים. אחרי שנכשל הניסיון המגוחך להפוך מלון להתנתח לות, ולמנוע את החזרת המקום על-ידי "קביעת עובדות בש"טח", זכה "פפו" בפיצויים ענקיים.

האיש שהשקעתו האישית במקום היתה מיוערת, יצא ברווח עצום. בסוף השנה עוד היה נטוש מאבק בינו ובין האוצר, בשל אי-הבאת הכסף ארצה. פפושדו, שהיה מעורב גם בספינות-הקאזינו בים אילת, לא סמך על מישחקי-מזל. הוא ידע איך לתפוס את אלתי-המזל בשערות-ראשהו.

אברמסון: לסבול, להאמין

רחל אבנר, תעלים חזק

הגיבורים של תשמ"ט היו הצעירים שממרו על צלם-אנוש, גם כאשר גברה האכזריות של המאבק באינתיפאדה, וגם כאשר גברה החומרות בקרב הרוח החדש. היו שעשו זאת על-ידי הסירוב להיגרר אחרי מחוללי-הזוועות בעת השרות בסדר ובמילואים, והיו שעשו זאת על-ידי הסירוב המוצהר או השקט לשרת בכלל בשטחים הכבושים.

אחת שסימלה את הרוח האנושית היתה אמיר אברמ"ט, סוף, מקורבנות הפיגוע באוטובוס בקו 405 בדרך לירושלים. האיש הצעיר, מומחה למחשבים באוניברסיטה, נשלף מאלמר ניותו כאשר נפלט בתחתית המידרון מן האוטובוס הנוער, כשהוא סובל בכל חלקי גופו מכוויות ומשברים, ונחל בכוחות על-אנושיים מאיזורה-סכנה.

שלושה חודשים אחרי הפיגוע עדיין שוכב אמיר בבית-החור"ים, בלי יכולת להזיז את איבריו, כשלפניו דרך ארוכה ורבת-כאבים עד להחלמתו. למרות זאת, לא זה בלבד שלא איבד את